
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 347.943.5

В. В. Баранкова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

РОЗКРИТТЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ТАЄМНИЦІ В МЕЖАХ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Статтю присвячено дослідженню практичних аспектів дії принципу нотаріальної таємниці в межах розгляду цивільних справ, пов'язаних із попереднім вчиненням нотаріальних дій або відмовою у їх вчиненні. На підставі наукового аналізу чинного нотаріального й цивільного процесуального законодавства, практики їх застосування сформульовано авторські міркування щодо визначення обсягу й меж нотаріальної таємниці та можливості її розкриття нотаріусом.

Ключові слова: нотаріальна таємниця, розголошення нотаріальної таємниці, нотаріус, нотаріальна діяльність, показання свідка, принципи нотаріального процесу.

Постановка проблеми. Одним із принципів, що найбільшою мірою відображають специфічну сутність нотаріальної діяльності, є принцип дотримання нотаріальної таємниці (ч. 2 ст. 5, ст. 8 Закону «Про нотаріат»), адже на відміну від судів, які розглядають і вирішують цивільні справи відкрито і гласно, нотаріуси й посадові особи, що вчиняють нотаріальні дії, зобов'язані зберігати таємницю їх вчинення або навіть факту звернення до нотаріальних органів.

Законодавче визначення поняття нотаріальної таємниці, закріплене у ч. 1 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), наразі не просто не дає належного правового обґрунтування визначення обсягу та меж тієї інформації, що не має розголошуватися нотаріальними органами, а навпаки, потребує ретельного наукового дослідження, тлумачення та уточнення, особливо з огляду на те, що зазначена інформація може стати предметом судового вивчення під час розгляду тієї чи іншої

цивільної справи, і в кожному конкретному випадку потрібно буде визначатися із можливістю або, навпаки, неможливістю нотаріуса свідчити про такі обставини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці застосування правил принципу нотаріальної таємниці приділялася увага у роботах М. Бондаревої, Н. Коробцової, Ю. Желиховської, В. Черниша та інших, і багатьма авторами вже зазначалося, що наразі спостерігається недосконале, фрагментарне законодавче регулювання права на охорону нотаріальної таємниці, тому зазначене питання не втрачає актуальності [1, с. 40; 2, с. 38; 3, с. 108]. Поряд з цим, додаткового вивчення та наукового обґрунтування потребують практичні аспекти дії принципу дотримання нотаріальної таємниці безпосередньо у сфері цивільного судочинства під час розгляду цивільних справ, пов'язаних із попереднім вчиненням нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні, і саме тому метою даної роботи є визначення меж розкриття нотаріальної таємниці у судовому процесі та особливостей реалізації

відповідних прав й обов'язків нотаріуса, виявлення практичних проблем застосування принципу дотримання нотаріальної таємниці у цивільному судочинстві та формулювання пропозицій щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Принцип дотримання нотаріальної таємниці розповсюджується не тільки на довідки та документи, але й на усні та письмові пояснення нотаріуса. Одним із найголовніших правил принципу дотримання нотаріальної таємниці є те, що нотаріус не має права давати свідчення як свідок щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. У цьому зв'язку постає практичне питання щодо форми висловлення згоди заінтересованих осіб на розкриття нотаріальної таємниці. У судовій практиці таку згоду формулюють у письмовій формі: у формі окремої заяви або клопотання в тексті заяви про виклик свідка.

Так, наприклад, 30 серпня 2016 р. Краснолиманський міський суд Донецької області розглянув цивільну справу за позовом Особа 1, в інтересах якої діє Особа 2, до Особа 3, третя особа Особа 5, про визнання правочину недійсним, повернення сторін у первісний стан та визнання права власності на нерухоме майно.

У судовому засіданні представником відповідача Особа 4 повторно заявлено клопотання про допит в якості свідка приватного нотаріуса Краматорського міського нотаріального округу Особа 6, яка посвідчила договір купівлі-продажу будинку та земельної ділянки від 13 жовтня 2015 р., укладений між сторонами, та про допит в якості свідка приватного нотаріуса Краснолиманського міського нотаріального округу Особа 7, який посвідчив довіреність від імені Особа 1 9 жовтня 2015 року. При цьому представник послався на те, що нотаріуси можуть бути допитані в якості свідків, оскільки нотаріус не має права давати свідчення в якості свідка щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. В судовому за-

сіданні він надав письмову заяву Особа 3 з вимогою допиту нотаріуса та зі згодою на розкриття приватним нотаріусом Особа 6 нотаріальної таємниці.

Відповідач Особа 3 підтримала заявлені клопотання.

Позивач Особа 1 та його представник Особа 2 не заперечували проти виклику та допиту в якості свідків нотаріусів. Крім того, представник позивача Особа 2 надав письмові заяви Особа 1 з вимогою допиту нотаріусів Особа 6 та Особа 7 та із згодою його на розкриття вказаними приватними нотаріусами нотаріальної таємниці.

Заслухавши пояснення сторін та їх представників суд вважає, що заявлені клопотання підлягають задоволенню з огляду на наступне. Сторонами суду надано письмові заяви від 30 липня 2016 р., в яких вони просять допитати нотаріусів в якості свідків та надають згоду на розкриття нотаріальної таємниці, оскільки вважають показання вказаних осіб важливими доказами по справі.

Суд ухвалив, що, враховуючи наявність згоди усіх сторін правочинів, нотаріус звільняється від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю та має право дати показання як свідок [<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60008353>].

У літературі так само неодноразово стверджувалося, що згода заінтересованої особи на розголошення нотаріальної таємниці повинна бути формально вираженою [4, с. 199; 5, с. 35], і такі твердження базуються на змісті п. 4 Правил професійної етики нотаріусів України, де зазначено, що конфіденційність певної інформації, яка охороняється згідно з правилами цього пункту, може бути відмінена тільки особою, зацікавленою в її дотриманні (або спадкоємцями такої фізичної особи чи правонаступниками юридичної особи), в письмовій або іншій зафіксованій формі.

Вважаємо, що подання окремої заяви про згоду на розкриття нотаріусом нотаріальної таємниці в межах цивільного судочинства навряд чи можна визнати виправданим та доцільним з наступних міркувань. Показання свідка у цивільному процесі – це один із засобів доказування, що утворюється повідомленням свідка про відомі йому обставини, які мають зна-

чення для справи. Відповідно до правил принципу змагальності суд у цивільних справах не збирає доказів зі своєї ініціативи, свідки притягуються до участі у цивільній справі виключно з ініціативи осіб, що беруть участь у справі, отже, формулюючи клопотання про допит свідка, заінтересована особа одночасно погоджується на звільнення нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю, адже у заяві про виклик свідка зазначаються його ім'я, місце проживання (перебування) або місце роботи, обставини, які він може підтвердити. Визначаючи такі обставини, заінтересована особа вже сама піддає їх розголосу, а визначення нотаріуса як особи, що здатна ці обставини підтвердити, неминуче звільняє нотаріуса від обов'язку утримувати такі обставини у таємниці. Саме виходячи з таких обставин, можна стверджувати, що заява (клопотання) заінтересованої особи про залучення (виклик) нотаріуса як свідка у справі і є тим самим формальним закріпленням або формальним виразом дозволу нотаріусу розголошувати відомості, що є нотаріальною таємницею.

У спеціальній літературі неодноразово обговорювалися процесуальні аспекти участі нотаріуса у цивільних справах в якості свідка [6, с. 87; 7, с. 30; 8, с. 29] і у цьому зв'язку наголошувалася обов'язковість дотримання нотаріальної таємниці, адже відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 51 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) не підлягають допиту як свідки особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім службовим чи професійним становищем.

Справді, дискусійність питання щодо можливості нотаріуса давати свідчення у цивільній справі зумовлена двома обставинами: по-перше, необхідністю дотримання положень ст. 8 Закону «Про нотаріат» й п. 2 ч. 1 ст. 51 ЦПК, та, по-друге, тим, що нотаріус може бути допитаний як свідок і у тому випадку, коли бере участь у справі як відповідач або третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, тобто має власну процесуальну заінтересованість у справі (ст.ст. 57, 184 ЦПК).

Так, як вже зазначалося, відповідно до ст. 51 ЦПК не підлягають допиту як свідки особи, які за законом зобов'язані зберігати у таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з їхнім службовим чи професійним становищем, – про такі відомості. Стаття 8 Закону «Про нотаріат» закріплює, що нотаріус не має права давати свідчення в якості свідка щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинилися нотаріальні дії. Аналіз наведених положень законодавства приводить деяких авторів до спірних висновків про те, що свідком нотаріус може бути лише у випадках, не пов'язаних з виконанням професійних функцій [9, с. 84 -87] або про те, що він має право дати показання як свідок лише за наявності згоди всіх відповідних осіб (наприклад, у разі посвідчення правочину – усіх суб'єктів такого правочину) [10]. Погодитися з наведеними твердженнями не можна з наступних міркувань.

Положення, закріплені у ч.ч. 5 та 6 ст. 8 Закону, дозволяють стверджувати, що обставини нотаріального посвідчення чи засвідчення, пов'язані з виконанням нотаріусом загальних та спеціальних правил вчинення нотаріальних дій, не можуть становити нотаріальну таємницю у випадку існування судового спору, адже заінтересовані особи, складаючи позовну заяву або заперечуючи проти позову, вже самі розголошують таку інформацію, що звільняє нотаріуса від необхідності дотримуватися нотаріальної таємниці.

Нотаріальну таємницю складають такі отримані нотаріусом від заінтересованих осіб відомості, що не пов'язані із реалізацією їхнього обов'язку довести обставини нотаріальної справи. Наприклад, у випадку оспорювання нотаріально посвідченого правочину факт права власності на майно, що відчужувалося, факт укладення правочину, відомості про осіб – учасників такого правочину тощо вже не є нотаріальною таємницею, оскільки самими заінтересованими особами вони наведені у позовній заяві або запереченнях проти позову. При цьому нею залишається інформація про стосунки зазначених осіб, мотиви їх вчинків, склад їхнього майна тощо.

Залучення нотаріуса як свідка, як вже зазначалося, можливе лише з ініціативи будь-кого з осіб, що беруть участь у справі, і, якщо суд таке клопотання задовольнив, немає необхідності запитувати згоди усіх інших учасників спірної нотаріальної дії, адже очевидно, що їх матеріальні та процесуальні інтереси у справі протилежні. Обумовлення можливості нотаріуса свідчити згодою усіх заінтересованих осіб зводить нанівець значення нотаріату як інституту, що забезпечує систему правових гарантій належної реалізації цивільних прав, адже завдання нотаріату – надання офіційної сили та доказовості правам, фактам і документам.

Не можна позбавляти нотаріуса можливості свідчити про обставини укладення та дотримання порядку посвідчення того чи іншого договору, якщо цього потребують інтереси хоча б одного з учасників нотаріальної дії, адже у такому випадку взагалі втрачається юридичний сенс обов'язковості нотаріального посвідчення, унеможливується реалізація функцій та завдань нотаріальної діяльності щодо забезпечення законності дій учасників цивільного обороту. Ніхто, крім нотаріуса (за винятком випадків участі свідків у нотаріальній справі), не зможе довести правомірність його власних дій або дій інших суб'єктів під час вчинення нотаріальної дії.

Зовсім по-іншому слід розглядати питання розголошення нотаріальної таємниці нотаріусом у тому разі, коли у справі він є не свідком, а заінтересованою особою, а такі випадки також можливі залежно від предмету та підстав пред'явленого до суду позову. У тому разі, коли нотаріус бере участь у справі як відповідач або третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, він є особою, що бере участь у справі (ст. 26 ЦПК), а значить, має власний процесуальний інтерес, що зумовлює наділення його відповідними процесуальними правами. Виходячи з цього, не можна позбавляти нотаріуса, як і будь-кого іншого із заінтересованих осіб, можливості реалізовувати належне йому право на судовий захист, й, зокрема, право бути допитаним в якості свідка з тим, щоб утворити у справі необхідний засіб доказування.

З огляду на наведене, слід погодитися з висловленими у літературі пропозиціями передбачити у законодавстві ще один випадок звільнення нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю: на думку О. Поповченка та В. Черниша, Закон і КПК потрібно доповнити нормами про звільнення судом нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю, якщо він підлягає допиту як підозрюваний, обвинувачений чи підсудний у зв'язку із вчиненням злочину під час виконання професійних обов'язків [11, с. 703; 12, с. 11].

Як відповідач нотаріус притягується у цивільному судочинстві у справах про незаконність вчинених нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні (ст. 50 Закону) та у справах про відшкодування шкоди, заподіяної особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса (ст. 27 Закону). А от у випадках, коли позивач як підстави скасування правової сили нотаріального акту зазначає обставини, що свідчать про порушення процесуального порядку вчинення нотаріальних дій, завжди є потенційна можливість пред'явлення в подальшому до нотаріуса позову про відшкодування шкоди, заподіяної його незаконними або недбалими діями. Це свідчить про процесуальну заінтересованість нотаріуса у розгляді первісного позову і наявність підстав для його участі в якості третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору.

Наприклад, 30 листопада 2012 р. Бердичівський міський районний суд Житомирської області розглянув справу за позовом Особа 1 до Особа 2 про визнання заповіту подружжя недійсним за участю в якості третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, приватного нотаріуса Особа 3.

В обґрунтуванні позову позивачка посилалася на наступне. 15 грудня 2004 р. приватним нотаріусом Бердичівського міського нотаріального округу Особа 3 було посвідчено заповіт подружжя від імені Особа 1 та Особа 4, за змістом якого вони заповіли належну їм квартиру своїй правнучці Особа 2. Позивачка стверджувала, що 15 грудня 2004 р. її невістка без її відома та без відома її чоловіка викликала додому приватного нотаріуса Особа 3

з метою складення заповіту, оскільки її чоловік був тяжко хворий. Заповіт нотаріус писав сам, жодних розпоряджень щодо складання даного заповіту ні вона, ні її чоловік не надавали. При цьому нотаріусом не було роз'яснено жодних наслідків складання цього заповіту, заповідачі заповіт не читали, і не читав його нотаріус вголос перед підписанням. Не знаючи про можливі правові наслідки, подружжя не могло повною мірою усвідомлювати правову природу вчинюваного правочину та належним чином висловити своє волевиявлення. Крім того, у заповіті відсутні відомості про посвідчення заповіту поза межами робочого місця нотаріуса, хоча посвідчувався він за місцем проживання подружжя. У зв'язку з цим позивачка вважала, що заповіт має бути визнаний не дійсним внаслідок допущених нотаріусом порушень закону при його складанні.

Третя особа – приватний нотаріус – у судові засідання не з'явився, подав заяву про розгляд справи за його відсутності.

Суд, вислухавши доводи сторін та проаналізувавши докази у справі, вирішив, що позов підлягає задоволенню, і визнав заповіт недійсним з наступних підстав. Судом встановлено, що на оскаржуваному заповіті відсутні будь-які відмітки про посвідчення заповіту поза межами робочого місця нотаріуса. Нотаріус прибув до місця вчинення нотаріальної дії із текстом заповіту, викладеним на бланку за допомогою технічного засобу. Однак жодних заяв до нотаріуса щодо складання та посвідчення вказаного заповіту подружжя не подавало, з проханням викликати нотаріуса до інших осіб не зверталось. У тексті заповіту, що оспорував ся, є відмітка про те, що заповіт прочитано заповідачами вголос, однак це відображено не перед підписами заповідачів, а після них. Як стверджує сама позивачка, вона та її чоловік заповіт вголос не читали. Крім цього, у заповіті є запис, що нотаріусом роз'яснено заповідачам зміст ст. 1243 Цивільного кодексу (далі – ЦК), однак в заповіті не зазначено, в чому саме полягає зміст цієї норми. Суд взяв до уваги доводи позивачки, що нотаріус не роз'яснював їй наслідки складання такого заповіту, а саме, що заповіт може бути скасований лише за спільною зая-

вою заповідачів за життя їх обох. Крім зазначеного, при посвідченні заповіту були присутні інші особи. Таким чином, подружжя не могло повною мірою усвідомлювати значення вчинюваного правочину та належним чином висловити свою волю, що суперечить положенню ч. 2 ст. 203 ЦК.

За таких обставин суд визнав, що подружжю не було належним чином роз'яснено права та обов'язки, які виникають та мають істотне значення у разі укладення заповіту подружжям, і заповіт складено з порушенням п.п 11, 36, 157 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України (що була чинною на час розгляду справи) [<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28395036>].

Як бачимо, підставами позову у даному випадку є факти порушення нотаріусом процесуального порядку вчинення такої нотаріальної дії як посвідчення заповіту подружжя. Встановлення таких фактів і фіксування їх наявності у судовому рішенні дає заінтересованим особам можливість в подальшому, в іншому судовому процесі звернутися до нотаріуса з позовом про відшкодування шкоди, заподіяної його незаконними діями на підставі ст. 27 Закону, тобто у даному разі підстави для залучення нотаріуса до участі у справі як третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, наявні.

Але саме у зв'язку із цією справою (як, на жаль, і багатьма іншими) хотілося б особливо наголосити на недоцільності ігнорування нотаріусами судових процесів, до участі в яких вони притягуються як третя особа, адже за старовинним французьким прислів'ям «відсутній завжди неправий». У даному випадку, не з'явившись у судові засідання, нотаріус знехтував можливостями реалізації права на судовий захист, недооцінивши їх. Поряд з цим, можна сміливо завбачити, що особиста участь нотаріуса або його договірного представника у цій справі цілком могла б вплинути на кінцевий результат розгляду справи і забезпечити постановлення рішення протилежного змісту, адже нотаріус так само мав можливість користуватися всіма засобами процесуального захисту та всіма процесуальними правами, що належать третій особі, яка не заявляє самостійних

вимог щодо предмету спору, як особі, що бере участь у справі (ст. 27 ЦПК), зокрема, знайомитися з матеріалами справи, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення судові, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб, оскаржувати рішення і ухвали суду тощо. Будучи притягненим до участі у справі як свідок, нотаріус таких повноважень не матиме попри те, що рішення у справі може вплинути на його права або обов'язки.

Висновки і пропозиції. Отже, у всіх випадках участі нотаріуса у цивільній справі в якості відповідача, а також притягнення або допуску нотаріуса до участі у справі як третьої особи, що не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, можливість бути допитаним в якості свідка та тим самим утворити засіб доказування для встановлення фактів, що мають бути покладені в підставу судового рішення, є його невід'ємним процесуальним правом, реалізація якого дозволяє нотаріусу в належний спосіб забезпечити своє право на судовий захист.

Крім того, проведено дослідження дозволяє сформулювати наступні висновки:

– Формальним закріпленням або формальним виразом дозволу нотаріусу розголошувати відомості, що є нотаріальною таємницею, слід вважати заяву (клопотання) заінтересованої особи про залучення (виклик) нотаріуса як свідка у справі, а подання окремої заяви про згоду на розкриття нотаріусом нотаріальної таємниці в межах цивільного судочинства навряд чи можна визнати виправданим та доцільним;

– Обставини нотаріального посвідчення чи засвідчення, пов'язані з виконанням нотаріусом загальних та спеціальних правил вчинення нотаріальних дій, не можуть становити нотаріальну таємницю у випадку існування судового спору, адже заінтересовані особи, складаючи позовну заяву або заперечуючи проти позову, вже самі розголошують таку інформацію, що звільняє нотаріуса від необхідності дотримувати

нотаріальної таємниці. Нотаріальну таємницю складають такі отримані нотаріусом від заінтересованих осіб відомості, що не пов'язані з реалізацією їхнього обов'язку довести обставини нотаріальної справи;

– Не можна позбавляти нотаріуса можливості свідчити про обставини укладення та дотримання порядку посвідчення того чи іншого договору, якщо цього потребують інтереси хоча б одного з учасників нотаріальної дії, адже у такому випадку взагалі втрачається юридичний сенс обов'язковості нотаріального посвідчення, унеможлиблюється реалізація функцій та завдань нотаріальної діяльності щодо забезпечення законності дій учасників цивільного обороту;

– У тому разі, коли нотаріус бере участь у справі як відповідач або третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, він є особою, що бере участь у справі (ст. 26 ЦПК), а значить, має власний процесуальний інтерес, що зумовлює наділення його відповідними процесуальними правами. Виходячи з цього, не можна позбавляти нотаріуса, як і будь-кого іншого із заінтересованих осіб, можливості реалізовувати належне йому право на судовий захист, й, зокрема, право бути допитаним в якості свідка з тим, щоб утворити у справі необхідний засіб доказування.

Список використаної літератури:

1. Коробцова Н. Право на охорону нотаріальної таємниці як одне з конституційних прав громадян / Н.В. Коробцова // Публічне право. – 2012. – № 1(5). – С. 40-47.
2. Поповченко О. Нотаріальна таємниця помирає / О. Поповченко // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2007. – № 2(32). – С. 36-38.
3. Желіховська Ю.В. Поняття та гарантії таємниці вчинення нотаріальних дій / Ю.В. Желіховська // Університетські наукові записки; Хмельниц. ун-т управління та права. – Хмельницький, 2013. – № 1(45) – С. 108-112.
4. Бондарєва М.В. Принцип таємниці вчинюваних нотаріальних дій / М.В. Бондарєва // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 198-202.
5. Марченко В. Таємниця здійснення нотаріальних дій. Відповідальність за її пору-

- шення / В. Марченко // Юридичний журнал. – 2002. – № 1. – С. 35.
6. Геледза А.Г. Державний контроль у сфері нотаріальної діяльності / А.Г. Геледза // Наше право. – 2012. – № 1, ч. 1. – С. 85-88.
 7. Романюк Я.М. Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними / Я.М. Романюк, В.Й. Косенко, З.П. Мельник // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 1(101). – С. 22-34.
 8. Бичкова С.С. Участь нотаріуса у цивільному процесі України / С.С.Бичкова // Криміналістичний вісник. – 2014. – № 1(21). – С. 26-31.
 9. Єфімов О. Нотаріальна таємниця: між кримінальною та цивільно-правовою відповідальністю / О.Єфімов // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2014. – № 1(73). – С. 84-87.
 10. Голобородько В.О. Нотаріус в цивільному процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yurradnik.com.ua/stride/men/?&art=1877>.
 11. Поповченко О.І. Участь нотаріуса в кримінально-процесуальних діях: історія і сучасність / О.І. Поповченко // Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: тези доп. та повідом. наук.-практ. конф. (Київ, 3 квітня 2009 р.); видання присвячене пам'яті професора А.Я. Дубинського. – К. : Атіка, 2009. – С. 703-705.
 12. Черниш В. Забезпечення охорони нотаріальної таємниці і нотаріуса в українському законодавстві / В.Черниш // Юридична Україна. – 2014. – № 8. – С. 9-13.

Баранкова В. В. Раскрытие нотариальной тайны в пределах судебного разбирательства гражданских дел

Статья посвящена исследованию практических аспектов действия принципа нотариальной тайны при рассмотрении гражданских дел, связанных с предшествующим совершением нотариальных действий или отказом в их совершении. На основании научного анализа действующего нотариального и гражданского процессуального законодательства, практики их применения сформулированы авторские соображения относительно определения объема и границ нотариальной тайны и возможности её разглашения нотариусом.

Ключевые слова: *нотариальная тайна, разглашение нотариальной тайны, нотариус, нотариальная деятельность, показания свидетеля, принципы нотариального процесса.*

Barankova V. Disclosure of notarial secrecy within the framework of judicial review of civil cases

The article is devoted to the research of practical aspects of the notarial secret principle within the confines of hearing of civil cases related to previous commission of the notarial act or denial of its commission. The author's opinion about the determination of volume and limits of the notarial secret and an opportunity of its disclosure by notary is expressed in the article on the basis of scientific analysis of the notarial and civil procedure legislation in force and the court practice.

Key words: *notarial secret, disclosure of notarial secret, notary, notarial practice, evidence of the witness, notarial procedure principles.*